

## تبیین الگوی سوم زن و جایگاه حجاب در آن از منظر امام خامنه‌ای (حفظه الله)

نرگس نعمتی قه‌ورخی<sup>۱</sup>

### چکیده

مسئله زن و مسائل مربوط به آن از اساسی‌ترین مسائل در عصر حاضر هستند. در عصر حاضر، دنیای غرب به دنبال ترسیم الگوی غربی برای زنان دنیاست، و تمام سرمایه‌های خود را در این راستا به کار گرفته است. در مقابل الگوی غربی و شرقی، در کلام امام خامنه‌ای (حفظه الله) الگوی سوم زن قرار دارد که این الگو مبتنی بر تعالیم اسلامی است. در این نوشتار با روش توصیفی و با استفاده از منابع مکتوب به ترسیم این الگو و شاخصه‌های مربوط به آن پرداخته می‌شود. هدف از این نوشتار، تبیین الگوی سوم زن و شاخصه‌های اصلی آن با استفاده از بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) است و در این خصوص تأکید بیشتری بر مسئله حجاب خواهد شد؛ چرا که حجاب رکن اصلی الگوی زن در عصر حاضر است که دشمن درصدد مبارزه با آن است. حاصل این پژوهش این است که در الگوی سوم زن، حفظ ودیعه‌های الهی و کرامت انسانی از نکات مهم در بعد فردی است، و توجه به رکن بودن زن در خانواده و بها دادن به رسالت‌های اجتماعی وی، در بعد اجتماعی دارای اهمیت است. همچنین در این الگو حجاب عاملی برای جلوگیری از مفاسد اخلاقی است و منافاتی با آزادی زن در اجتماع ندارد.

**کلید واژه:** الگوی سوم، امام خامنه‌ای (حفظه الله)، حجاب، شاخصه فردی، شاخصه اجتماعی.

---

۱. سطح دو، حوزه علمیه مکتب الزهرا (سلام الله علیها)

## مقدمه

در دنیایی که الگوهای مختلف ضداسلامی، اعم از شرقی و غربی، در مورد زن سخن گفته و جایگاه زن را از منزلت اصلی خود منحرف کرده‌اند، یکی از مباحث اصلی، تبیین الگوی صحیح در این موضوع، مبتنی بر تعالیم اسلام است. از جهتی دیگر، رهبر انقلاب اسلامی امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) به عنوان یک اسلام‌شناس و آشنا با تعالیم دین، در بیانات خود الگوی ضداسلامی شرقی و غربی در مورد زن را زیر سؤال برده و الگوی صحیح و جامعی در این زمینه ارائه کرده‌اند که به الگوی سوم زن، در مقابل الگوی شرقی و غربی معروف است. در این نوشتار با استفاده از بیانات ایشان، به تبیین این الگو در بعد فردی و اجتماعی پرداخته می‌شود و به خصوص جایگاه حجاب در این الگو ترسیم خواهد شد.

اهمیت این موضوع از این جهت است که اولاً مسئله زن و جایگاه اجتماعی آن یکی از مهم‌ترین مسائل روز است که دغدغه بسیاری از جوانان در کشورهای اسلامی است، و ثانیاً غفلت از الگوی صحیح در موضوع زن موجب گرایش جامعه اسلامی به الگوی غربی و شرقی در این موضوع می‌گردد و زنان جامعه را از الگوی اسلامی جدا خواهد کرد. توجه به این الگو و اجرای آن در جامعه از بسیاری از آسیبهای اجتماعی در حوزه زنان جلوگیری خواهد نمود.

سؤال اصلی این مقاله این است که الگوی سوم زن در بیانات رهبری، دارای چه شاخصه‌هایی است و چگونه تبیین شده است؟ جایگاه حجاب در الگوی سوم زن چگونه بیان شده است. در این نوشتار هدف این است که با استفاده از بیانات ایشان، شاخصه‌های الگوی زن در بعد فردی و اجتماعی روشن گردد.

فرضیه این نوشتار این است که امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در بیانات خود در برابر الگوی غربی و شرقی زن، الگوی اسلامی را به عنوان الگوی سوم ترسیم نموده‌اند که لازم است در مورد شاخصه‌های آن بحث شود. با تحقیق و بررسی در میان منابع روشن می‌شود که در موضوع زن و مسائل مربوط به آن تاکنون آثار متعددی نوشته شده است که برخی از این آثار با محوریت بیانات مقام معظم رهبری هستند، همچنین در زمینه الگوی اسلامی زن، مبتنی بر تعالیم اسلامی نیز تاکنون آثار زیادی نوشته شده است. در این قسمت از مقاله برخی از این آثار که از جهاتی ارتباط با مقاله پیشرو دارند اشاره می‌گردد.

۱. **الگوی زن**، سیدعلی خامنه‌ای؛ در این کتاب مجموعه بیانات رهبر انقلاب اسلامی امام خامنه‌ای (حفظه الله) در موضوع زن جمع آوری شده است که در آن الگوهای شخصیتی همچون حضرت زهرا (سلام الله علیها) به همراه ویژگی‌های بارز آنها به عنوان الگو برای زنان جامعه اسلامی تبیین شده است. این اثر گرچه با محوریت تبیین الگوی سوم زن نیست، اما برخی از مباحث آن ارتباط با نوشتار حاضر دارد.

۲. **زن و خانواده**، سید علی خامنه‌ای؛ در این کتاب مباحث مفصلی پیرامون زن و خانواده در عصر حاضر، با محوریت بیانات مقام معظم رهبری بیان شده است. این کتاب نیز اگرچه با محوریت الگوی سوم زن تألیف نشده است اما بسیاری از ملاکهای مربوط به این مسئله را می‌توان در بیانات رهبری در این کتاب به دست آورد.

۳. **عرصه‌های حضور اجتماعی زن**، سیدعلی خامنه‌ای؛ در این کتاب نیز در مورد مسائل مربوط به حضور زن در اجتماع از بیانات رهبری نکات فراوانی جمع آوری شده است. از مجموع مباحث این کتاب می‌توان الگوی اجتماعی سوم زن در عصر حاضر را تا حد زیادی به دست آورد، گرچه مباحث آن محوریت مسئله الگوی سوم زن را ندارد.

نتیجه این است که تاکنون اثر مستقلی در موضوع ترسیم شاخصه‌های الگوی سوم زن از دیدگاه مقام معظم رهبری تألیف نشده است و آنچه تاکنون انجام شده، مباحثی کلی پیرامون زن و جایگاه آن در اجتماع یا خانواده است، از اینرو نوشتار حاضر می‌تواند خلأ موجود در این بحث را مرتفع سازد.

## الف) مفهوم شناسی

در این قسمت از مقاله در مورد برخی از مفاهیم کلیدی این نوشتار نکاتی بیان گردیده و در ادامه مباحث اصلی این نوشتار تبیین می‌گردد.

**۱) زن:** مفهوم زن از مفاهیمی است که در زبان فارسی بسیار استعمال می‌شود. برای واژه زن در فرهنگ نامه‌های لغت فارسی معانی مختلفی ذکر شده است، از جمله: نقیض مرد، بانو، انسان ماده، ماده بشر، زوجه، عیال انسان و مفاهیمی دیگر که همه اشاره به جنس زن دارد.<sup>۱</sup>

---

۱. نفیسی، فرهنگ نفیسی، ج ۳ ص ۱۷۷۷؛ دهخدا، فرهنگ متوسط دهخدا، ج ۱ ص ۱۵۸۲.

در اصطلاحات علوم از جمله علوم اجتماعی نیز این واژه به همان معنای لغوی خود استعمال می‌شود.<sup>۱</sup>

در اندیشه امام خامنه‌ای (حفظه‌الله)، بعد از انقلاب اسلامی، حضور زنان در فعالیتهای اجتماعی انقلاب موجب شد تعریفی که دنیای غرب و شرق از زن ارائه می‌دهد در هم شکسته شده و تعریف جدیدی مطابق دستورات اسلام در این خصوص شکل بگیرد، ایشان می‌فرمایند:

«در انقلاب اسلامی و در دفاع مقدّس، زنانی ظهور کردند که می‌توانند تعریف زن و حضور او در ساحت رشد و تهذیب خویش، و در ساحت حفظ خانه‌ی سالم و خانواده‌ی متعادل، و در ساحت ولایت اجتماعی و جهاد امر به معروف و نهی از منکر، و جهاد اجتماعی را جهانی کنند و بن‌بستهای بزرگ را در هم بشکنند. اقتدار و جذبه‌ی تازه‌ای به برکت خون این زنان مجاهد در عصر جدید ظهور کرده است که زنان را ابتداء در جهان اسلام تحت تأثیر قرار داد و دیر یا زود در سرنوشت و جایگاه زنان جهان دست خواهد برد.»<sup>۲</sup>

با توجه به تشریح مفهوم زن، ارائه یک الگوی اسلامی مطابق تعالیم اسلام برای زن در عصر حاضر ضروری است که در این نوشتار بر اساس بیانات رهبرانقلاب اسلامی صورت می‌پذیرد.

## ۲) الگوی سوم

واژه الگو در زبان فارسی به معنای اسوه، سرمشق، مثال و نمونه به کار می‌رود<sup>۳</sup> و معادل آن در زبان عربی، واژه اسوه است<sup>۴</sup> که روایات و آیات قرآن کریم نیز بسیار استعمال شده است. تبیین الگوهای ایمانی همچون حضرت ابراهیم، یا الگوهای اجتماعی زنان همچون حضرت مریم و آسیه، در قرآن کریم، نشان دهنده اهمیت موضوع الگو در تعالیم اسلام است.<sup>۵</sup>

---

۱. همان.

۲. خامنه‌ای، *الگوی زن*، ص ۱۳۴.

۳. دهخدا، *فرهنگ متوسط دهخدا*، ج ۱ ص ۲۲۱.

۴. ابن منظور، *لسان العرب*، ج ۱۴ ص ۳۵؛ بستان، *فرهنگ ابجدی*، ص ۷۶.

۵. تحریم: ۱۱؛ ممتحنه: ۴.

در اصطلاح علوم نیز واژه الگو یا اسوه به معنای نمونه عینی از هر چیزی به کار می رود که به صورت مشهود خصوصیات، صفات و کارکردهای مربوط به آن چیز را در معرض نمایش می گذارد.<sup>۱</sup> در این نوشتار مراد از تبیین الگو، در واقع بیان ملاکها و ویژگی های عینی است که زن مسلمان و انقلابی در عصر حاضر، در مقابل الگوی غربی و شرقی زن، باید دارا باشد.

مراد از الگوی سوم، همان الگوی اسلامی است که در برابر الگوی غربی و شرقی قرار دارد؛ رهبر انقلاب در این خصوص می فرماید:

«زن در تعریف غالباً شرقی، همچون عنصری در حاشیه و بی نقش در تاریخ سازی، و در تعریف غالباً غربی، به مثابه ی موجودی که جنسیت او بر انسانیتش میچربد و ابزاری جنسی برای مردان و در خدمت سرمایه داری جدید است، معرفی میشد. شیرزنان انقلاب و دفاع مقدس نشان دادند که الگوی سوم، «زن نه شرقی، نه غربی» است. زن مسلمان ایرانی تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کرد که میتوان زن بود، عفیف بود، محجبه و شریف بود و در عین حال، در متن و مرکز بود.»<sup>۲</sup>

با توجه به این بیان رهبر انقلاب امام خامنه ای (حفظه اله)، در این نوشتار به تبیین الگوی سوم زن در برابر الگوی شرقی و غربی آن پرداخته و ملاک های مورد نظر از بیانات ایشان استخراج و تبیین می گردد.

### (۳) حجاب

حجاب از جمله واژگانی است که هم در زبان عربی و هم در زبان فارسی استعمال می شود. ریشه این واژه در زبان عربی از ماده «حجب» است. حجب در لغت به معنای ستر و پوشش آمده است<sup>۳</sup> و در برخی از کتب لغت نیز به معنای منع آمده است، از آنجایی که پوشش اسلامی انسان را از دید نامحرم منع می کند، به آن حجاب گفته می شود.<sup>۴</sup>

---

۱. دهخدا، فرهنگ متوسط دهخدا، ج ۱ ص ۱۵۳.

۲. خامنه ای، الگوی زن، ص ۱۳۳.

۳. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱ ص ۲۳۱.

۴. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، ج ۱ ص ۲۱۹؛ قرشی، قاموس قرآن، ج ۳ ص ۱۰۳.

در مباحث سابق الگوی سوم زن به طور کلی، در عرصه فردی و اجتماعی از منظر مقام معظم رهبری تبیین شد. با توجه به اهمیت خاص مسئله حجاب، لازم است به طور جداگانه در مورد نقش آن در الگوی سوم زن توضیح داده شود.

نکته اول در این خصوص این است که غرب و شرق به بهانه آزادی، حجاب و حریم خصوصی زن را در هم شکسته، و پوشش در برابر نگاه های آلوده که گوهر اصلی زن است را از وی سلب کرده اند. اسلام در عین احترام به آزادی و حقوق زن، تأکید فراوانی بر حفظ گوهر حجاب دارد. رهبر انقلاب اسلامی در این خصوص می فرمایند:

«حجاب مایه‌ی تشخیص و آزادی زن است؛ برخلاف تبلیغات ابلهانه و ظاهر بینانه‌ی مادی‌گرایان، مایه‌ی اسارت زن نیست. زن با برداشتن حجاب‌های خود، با عریان کردن آن چیزی که خدای متعال و طبیعت پنهان بودن آن را از او خواسته، خودش را کوچک می‌کند، خودش را سبک می‌کند، خودش را کم‌ارزش می‌کند. حجاب وقار است، متانت است، ارزش‌گذاری زن است، سنگین شدن کفه‌ی آبرو و احترام اوست؛ این را باید خیلی قدر دانست و از اسلام باید به خاطر مسئله‌ی حجاب تشکر کرد؛ این جزو نعمت‌های الهی است.»<sup>۱</sup>

در مقابل الگوی سوم که مبتنی بر تعالیم اسلام ترسیم شده است، الگوی غربی زن است که حجاب و عفت زن را محدودیت می‌داند، در مقابل الگوی غربی، باید با دید صحیح به مسائل زن نگاه کرد، «با این دید باید به مسائل اسلام و به احکام شریعت اسلامی نگاه کرد. غرب گمراه، اسم اینها را میگذارد محدودیت. اسم آن اسارت گمراه‌کننده را میگذارد آزادی! این جزو فریب‌های غربی است.»<sup>۲</sup>

آزادی که غرب در مقابل الگوی صحیحی اسلامی ترسیم کرده است، اثری جز تباهی خانواده به دنبال نداشته است، به همین جهت آنچه در الگوی غربی به عنوان آزادی تلقی می‌شود، چیزی جز تخریب خانواده و ارزش‌های اخلاقی نیست؛ «گر انسانها رها بودند که غریزه‌ی جنسی را هرطور می‌خواهند اشباع کنند، یا خانواده تشکیل نمی‌شد یا یک چیز سست و پوچ و تهدیدپذیر و ویرانی‌پذیری می‌شد و هر نسیمی آن را به هم میزد؛ لذا در هر جای دنیا که میبینید آزادی‌های

---

۱. بیانات مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (حفظه‌الله)، در تاریخ: ۱۳۹۱/۲/۲۳.

۲. خامنه‌ای، زن و خانواده، ص ۷۲.

جنسی هست؛ به همان نسبت خانواده ضعیف است؛ چون مرد و زن برای اشباع این غریزه، احتیاجی به این کانون ندارند. اما در آنجاهایی که دین حاکم است و آزادی جنسی نیست، همه چیز برای مرد و زن هست، لذا این کانون خانواده حفظ و نگه داشته می‌شود.<sup>۱</sup>

نکته دوم این است که حجاب از دیدگاه اسلام عامل محدودکننده زن نیست، فلسفه اصلی حجاب این است که امنیت را در جامعه حفظ کند، هم امنیت زن و هم امنیت اخلاقی مرد. دنیای غرب بر اساس اندیشه ضد اسلامی که دارد، اهداف مادی را بر امنیت اخلاقی مقدم می‌دارد؛ از این رو هیچ گاه مدافع حجاب اسلامی نیست. مقام معظم رهبری در تبیین این نکته فرمودند:

«حجاب، یکی از وسایل امنیت است. با حجاب زن مسلمان، هم خود زن مسلمان امنیت پیدا می‌کند و هم مردان مسلمان امنیت پیدا می‌کنند. آنجایی که حجاب را از زنان دور می‌کنند، آنجایی که زن را به عریانی و برهنگی نزدیک می‌کنند، در درجه‌ی اول امنیت از خود زن و در درجه‌ی بعد از مردان و جوانان گرفته خواهد شد. برای اینکه محیط سالم و دارای امنیت باشد، زن بتواند کار خود را در جامعه انجام بدهد، مرد هم بتواند مسؤولیت‌های خود را انجام بدهد، اسلام حجاب را معین کرده است که این حجاب، یکی از آن احکام برجسته‌ی اسلام است.»<sup>۲</sup>

از منظر مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (حفظه الله)، حجاب اسلامی رابطه مستقیم با حیای زن دارد؛ بر خلاف برخی از زنان جامعه که تصور می‌کنند حجاب و عفت ارتباطی ندارند، از منظر الگوی سوم زن در بیانات رهبری، عفت از شاخصه‌های مهم زن محسوب می‌شود که یکی از مهم‌ترین راه‌های حفظ آن، حجاب اسلامی است.<sup>۳</sup> حجاب اسلامی علاوه بر اینکه ضامن عفت زن است، مانعی برای ایجاد فساد و فحشا در جامعه است و بر اساس ریشه لغوی این ماده، حجاب مانعی است در برابر تمام آلودگی‌های جنسی و انحرافات اخلاقی که امروز دنیای غرب با آن مواجه است.<sup>۴</sup>

---

۱. خامنه‌ای، زن و خانواده، ص ۷۹.

۲. بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زنان خوزستان: ۱۳۷۵/۱۲/۲۰.

۳. بیانات مقام معظم رهبری در سمینار نقش زن در جامعه: ۱۳۶۴/۱۰/۱۲.

۴. خامنه‌ای، حجاب و عفاف در سبک زندگی ایرانی اسلامی، ص ۶۵.

## نتیجه‌گیری

این نوشتار با محوریت تبیین الگوی سوم زن در بیانات رهبری صورت گرفت. از مطالبی که در این مقاله بر اساس بیانات مقام معظم رهبری و با تکیه بر تعالیم اسلامی بیان شد، چند نتیجه به دست آمد:

نخست اینکه الگوی سوم زن، در دو بعد فردی و اجتماعی دارای شاخصه‌های مختلفی است، از جمله شاخصه‌های فردی آن می‌توان به کرامت و ارزش زن، مساوات زن و مرد در ایمان و کرامات معنوی اشاره نمود. دین اسلام برای زن کرامت و ارزش فراوانی قائل شده است، و در مقامات معنوی زن را همچون مرد، شایسته رسیدن به کمالات معرفی کرده است.

در بعد اجتماعی، خانواده از ارکان اصلی الگوی سوم زن محسوب می‌شود، دین اسلام در ضمن حفظ حقوق اجتماعی سیاسی زن، تأکید فراوانی بر حفظ نهاد خانواده دارد و زن را به عنوان رکن اصلی این نهاد معرفی کرده است. افزون بر این، زن بر اساس آیات قرآن کریم حق شرکت در فعالیت‌های اجتماعی سیاسی دارد و این از حقوق مسلم زن در اسلام است.

در الگوی سوم زن در اسلام حجاب نقش مهمی دارد. حجاب مانع فسادهای اجتماعی بوده و رابطه مستقیمی با حفظ عفت زن دارد. گرچه تبلیغات دشمن حجاب را ضد آزادی معرفی کرده است، اما اسلام با در نظر گرفتن حق آزادی زن، حجاب را برای افزایش امنیت روانی و اخلاقی زن واجب کرده است.

## فهرست منابع

\* قرآن کریم. ترجمه ناصر مکارم شیرازی.

۱. آمدی، عبدالواحد، **تصنیف غررالحکم**، قم: دفتر تبلیغات اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۶.
۲. ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، بیروت: دار الفکر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ق.
۳. احمدنگری، عبدالنبی، **جامع العلوم**، بیروت: الأعلمی، چاپ دوم، ۱۳۹۵ق.
۴. بروجردی، حسین، **جامع احادیث شیعه**، قم: فرهنگ سبز، چاپ اول، ۱۳۸۶.
۵. بستانی، فؤاد، **فرهنگ ابجدی**، تهران: اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۵.
۶. پاینده، ابوالقاسم، **نهج الفصاحه**، تهران: دنیای دانش، چاپ چهارم، ۱۳۸۲.
۷. راغب اصفهانی، حسین، **مفردات الفاظ القرآن**، بیروت: دارالقلم، چاپ اول، ۱۴۱۲ق.
۸. خامنه ای، سیدعلی، **الگوی زن**، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۹. خامنه ای، سیدعلی، **بیانات**، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، بی تا.
۱۰. \_\_\_\_\_، **جایگاه و مسائل زنان در فرهنگ اسلام و تجدد**، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۱۱. \_\_\_\_\_، **حجاب و عفاف در سبک زندگی ایرانی اسلامی**، تهران: مؤسسه انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۱۲. \_\_\_\_\_، **زن و خانواده**، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۹.
۱۳. \_\_\_\_\_، **عرصه های حضور اجتماعی زن**، تهران: انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۱۴. دهخدا، علی اکبر، **فرهنگ متوسط دهخدا**، تهران: دانشکده ادبیات، چاپ دوم، ۱۳۹۰.
۱۵. رضایی، محمد علی، **تفسیر قرآن مهر**، تهران: پژوهش های تفسیر و علوم قرآن، چاپ اول، ۱۳۸۷.
۱۶. طباطبائی، محمد حسین، **ترجمه تفسیر المیزان**، ترجمه همدانی، قم: جامعه مدرسین، چاپ پنجم، ۱۳۷۴.
۱۷. طبرسی، فضل بن حسن، **مجمع البیان**، تهران: ناصر خسرو، چاپ سوم، ۱۳۷۲.

۱۸. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: درسهایی از قرآن، چاپ اول، ۱۳۸۸.
۱۹. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ ششم، ۱۳۷۱.
۲۰. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ سی و دوم، ۱۳۷۴.
۲۱. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت: داراحیاء التراث، چاپ سوم، ۱۴۰۳ق.
۲۲. محمدی ری شهری، محمد، دانشنامه قرآن و حدیث، قم: دارالحدیث، چاپ دوم، ۱۳۹۳.
۲۳. \_\_\_\_\_، میزان الحکمه، قم: دارالحدیث، چاپ یازدهم، ۱۳۸۹.
۲۴. نوری، حسین، مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل، قم: آل البيت، چاپ اول، ۱۴۰۸ق.
۲۵. نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، تهران: خیام، چاپ اول، بی تا.

\* سایت نشر آثار رهبر انقلاب به آدرس: KHAMENEI.IR